

RECENZE FILMŮ NA INTERNETU

Petr Mareš

FILM REVIEWS ON THE INTERNET

The article describes the structure and functions of film reviews published on the internet. The reviews give prominence to subjective experience and attitudes, spontaneity and emotionality. The evaluation of films is mostly based on simple oppositions (like – dislike, interesting – boring). Establishing of a contact with recipients and creating an image of the author as a unique personality come to the fore.

Keywords: internet, film review, evaluation, emotionality, contact

1 Úvod

Podle vymezení německého badatele Gernota Stegerta „[r]ecenze je příspěvek ve veřejném médiu, v němž žurnalista mj. popisuje, vysvětluje, klasifikuje, interpretuje a/nebo hodnotí kulturní událost, již sám recipoval“ (Stegert, 2001, s. 1725). Pro aplikaci definice na dnešní situaci musíme modifikovat jeden element, ztotožnění původce recenze s žurnalistou, profesionálním autorem, který zpravidla pracuje pro určitou mediální organizaci. Komunikace na internetu mj. přinesla výrazné rozšíření okruhu pisatelů recenzí. Internetový provoz umožnil a podnítil rozsáhlé publikování fanouškovských či laických recenzí kulturních fenoménů, resp. přesněji řečeno, na webových stránkách se vedle sebe objevují a zrovnoprávňují texty vytvářené na jedné straně odborníky a na druhé straně autory, jež k psaní motivuje zájem, nadšení či potřeba veřejně prezentovat své názory. Publikované texty zpravidla neprocházejí tradičním

redakčním zpracováním, ale vyznačují se bezprostředností a individuálním rázem formulací. Současně se mění postavení recipientů – ti získávají možnost na internetové recenze bezprostředně reagovat, publikovat své komentáře, či dokonce alternativní recenze. Vznikají tak sítě textů, jež na sebe afirmativně i polemicky navazují (Malá, 2016, s. 42-43).³⁷

Nové mediální možnosti a změny pozice účastníků komunikace přináší také posuny ve struktuře a funkčním spektru recenzí i v zacházení s jazykovými prostředky. V tomto příspěvku se budu zabývat jedním z výseků dané problematiky, recenzemi filmovými. Příkladově se zaměřím na tři zdroje, jež na internetu přináší recenze filmů (blog *FFFilm*, web *MovieZone*, *Česko-Slovenská filmová databáze*). Materiálovou základnu přitom tvoří texty věnované pěti vybraným filmům, které byly v roce 2018 uvedeny do české distribuce.³⁸ Zatím jde o malou sondu, takže závěry pochopitelně mohou být pouze parciální.

2 Blog *FFFilm*

FFFilm je blog o kinematografii nepravidelně vydávaný publicistou a překladatelem Františkem Fukou od roku 2007. Fukovy texty zahrnují obvyklé výstavbové prvky recenzí, jako jsou popisy děje filmů a jejich interpretace, charakteristiky postav, popisy hereckých výkonů – ty se ovšem zpravidla omezují na jednoslovná postižení kvality:

(1) *Willem Dafoe je fenomenální [...]. Malé děti hrají bezchybně.*

³⁷ K problematice filmových recenzí dále srov. např. Malá, 2010, Stegert, 1993.

³⁸ *Nic jako dřív* (2017); *Nikdys nebyl* (You Were Never Really Here, 2017); *Ready Player One: Hra začíná* (Ready Player One, 2018); *The Florida Project* (2017); *Tři billboardy kousek za Ebbingem* (Three Billboards Outside Ebbing: Missouri, 2017).

Hodnocení filmů i jejich složek se primárně zakládá na prezentaci subjektivního emocionálního prožitku (*líbí se – nelíbí se*); spolu s tím se operuje s protiklady jako zajímavý – nezajímavý, zábavný – nudný, vzrušující – nevyvolávající vzrušení:

(2) *Naštěstí se mi druhá polovina filmu líbila víc.*

(3) *po ní mě opravdu už moc nevzrušovalo, že nějaká auta honí v reálném světě nějakou dodávku.*

(4) *Je v něm mnoho zábavného a vzrušujícího.*

S tímto přístupem souvisí zdůraznění autorského subjektu. Recenzent reflektuje své osobní vyrovnávání se s filmem, proces vnímání a interpretace a případné potíže s tím spojené:

(5) *místy jsem se v zápletce poněkud ztrácel a například jsem vůbec nepochopil, jak byla vyřešena třetí nápověda.*

Neopomene zmínit ani vlastní emocionálně podloženou reakci:

(6) *při odchodu z kina [jsem si] broukal ústřední motiv, což se mi věru dnes často nestává.*

Protějškem k vyzdvihování autorského subjektu se stává akcent na subjekt recipientský (druhá osoba, imperativ) a budování vzájemného kontaktu. Slouží k tomu formule apelující na důvěru čtenářů (*věřte mi*) či odkazy na předpokládané společné znalosti (*znáte to...*). Celkově se ovšem relace mezi *já* a *vy* utváří nerovnovážně. Recenzent vystupuje jako suverénní znalec problematiky a jako zasvěcený rádce potenciálních diváků:

(7) *patřím pravděpodobně k nejideálnějším divákům tohoto filmu.*

(8) *Kamera je při akčních scénách tak divoká, že výrazně doporučuji sednout si v kině dál od plátna.*

(9) *Pokud máte zálibu ve filmech podžánru „všichni jsou v hajzlu“, tenhle patří ke špičce.*³⁹

Zároveň se recipientům opakovaně přisuzuje nižší míra vědomostí a nedostatečná kompetence; zdůrazňování dominance recenzenta se ovšem pohybuje na hraně mezi vážností a ironickou hrou:

(10) *pokud je nepochopíte, nebudete mít tušení, o čem se právě mluvilo a co z toho vyplývá.*

(11) *abych uvedl něco, co asi vůbec znát nebudete.*

Pokud jde o užívané jazykové prostředky, projevuje se zřetelná preference výrazů kolokviálních a expresivních:

(12) *v roce 2045 zjevně frčí popkultura minulosti.*

(13) *v polovidláckém městečku [...] buzerování černochoů [...] obzvlášť velký průser.*

Texty často pracují s jazykovými hříčkami a intertextovými aluzemi:

(14) *megazlá megakorporace IOI pod vedením megazlého Nolana Sorrenta. [...] natočil megadrahou adaptaci.*

(15) *zlouni zabijí Joemu několik blízkých.*

Negativní postoj k určité složce filmu se zvýrazňuje snahou o co nejbizarnější ironický popis. Pasáž věnovaná *soundracku* snímku *Nikdys nebyl* zní takto:

(16) *někdo zfetovaný zcela náhodně (ale rytmicky) mlátí v lepším případě do kusu železa, v horším případě do hudebního nástroje, a prohání to digitálním flangerem.*

Doplňkem pak jsou aktualizační narážky, které se už od vlastní filmové problematiky zcela odklánějí:

(17) *Kluk symbolizuje Velkou Británii a igelitový pytlík symbolizuje Brexit. [...] mohou se mu klidně zjevovat třeba martáni nebo Tomio Okamura.*

Celkově je tak pro sledované recenze charakteristické to, že v nich do popředí vystupuje komunikační aspekt,

³⁹ Hlavním motivačním poukazem pro diváky ovšem je procentuální hodnocení jednotlivých filmů.

zvýrazňuje se textově ztvárněný kontakt mezi autorem a recipienty. V souvislosti s tím získává význačnou pozici snaha upoutat a pobavit recipienty a na druhé straně budování a podpora osobité *image* autora. Tyto funkce se prosazují i na úkor funkcí vztažených k recenzovanému dílu.

3 Filmový web *MovieZone*

MovieZone je filmový web existující od roku 2005, jenž uveřejňuje recenze i další texty a audiovizuální materiály. Články připravuje skupina autorů, kteří publikují pod přezdívkami.

Recenze v *MovieZone* se svou výstavbou i užívanými prostředky do značné míry podobají textům z blogu *FFFilm*, rozdíly jsou hlavně v tom, jaký akcent se klade na jednotlivé složky. Jako zásadní hodnota opět vystupuje zábavnost, napínavost či dynamičnost filmů:

(18) *S minimem prostředků nás však Ramsey udržuje v napětí, které prostě baví.*

(19) *Ready Player One je zábavná a obdivuhodně svižná blockbusterová jízda, kterou si v kině užije celá rodina.*

(20) *divácky to místy zábava opravdu není.*

(21) *rozhodně zaujme svižný střih jednotlivých scén a příjemně dotěrná kamera.*

Recenzenti dávají najevo, že vycházejí ze svých subjektivních preferencí:

(22) *i přes kritiku neobjevnosti a chybějící pointy mám pro tenhle typ filmů slabost.*

Soustavně je budován kontakt mezi účastníky komunikace, tentokrát ale bez okázalé hierarchizace kompetencí. Inscenovaná interakce má podobu výzev k souhlasu, a zejména odkazů na předpokládané znalosti čtenářů či na mentální procesy iniciované textem:

(23) *V předchozích odstavcích jsem zmínil několik připodobnění a všechny znějí poměrně pěkně, že?*

(24) *Pokud pravidelně sledujete moje chytlavé výlety do dokumentárního světa, jistě si vzpomenete na film Sbohem děčáku, který jsem loni na podzim docela chválil.*

(25) *Pokud jste už sjeli k hodnocení (o čemž nepochybují), tak se asi divíte, proč dávám filmu, který jsem zatím tak chválil, jen sedmičku.*

Texty navíc (ve výraznější míře než blog *FFFilm*) obsahují výslovná doporučení a rovněž prognózy účinku filmů na diváky, resp. na jejich různě charakterizované skupiny:

(26) *A kdo si tuhle perlu plnou „starých hodnot“ nenajde, ten má prostě smůlu.*

(27) *Nenápadný filmeček, který vás ale chladnými nenechá.*

(28) *Nečtenáře, kteří budou na film koukat z druhé strany, tu koneckonců čeká spousta parádních překvapení.*

Jazyková složka recenzí opět svědčí o snaze přiblížit se předpokládaným čtenářům a udržet jejich zájem. Autoři usilují o nenucené vyjadřování a nevyhýbají se nespisovným výrazům včetně slov slangových; v porovnání s *FFFilmem* jsou formulace zřetelně expresivnější:

(29) *Mohl bych jí napálit devítku [devět bodů].*

(30) *neuvěřitelně lehkouhou pecku.*

(31) *prdelákov jménem Ebbing [...] Mildred má všechno tak neuvěřitelně na háku.*

Můžeme také sledovat úsilí o neobvyklé a překvapivé metafory a přirovnání:

(32) *divákovi [se] ve třetím aktu skoro vyšroubuje hlava, jak ho ten příběh vodí za nos.*

(33) *McDonagh používá humor jako sbíječku.*

(34) *Podobné filmy jsou jako lochneska, všichni o nich mluví, ale málokdo je viděl.*

4 Česko-slovenská filmová databáze

Česko-slovenská filmová databáze (ČSFD), existující od roku 2001, představuje „webový projekt sloužící jako databáze filmů, seriálů a televizních pořadů a sociální síť pro filmové fanoušky, jejichž příspěvky – především hodnocení a recenze filmů – jsou veřejné“ (Wikipedie, 2018).

Stránky věnované jednotlivým filmům zahrnují desítky a někdy i stovky vyjádření různých autorů, píšících pod přezdívkami. Texty svou povahou sahají od regulérních recenzí až po jednotlivé poznámky a emocionální „výkřiky“. Pestré složení pisatelů, mezi něž se řadí na jednom pólu evidentní filmoví odborníci a na druhém ti, kdo zaznamenávají své osobní pocity a okamžité asociace, vede k tomu, že základní charakteristikou souboru textů řazených za sebou je diferencovanost a heterogenost týkající se rozsahu příspěvků, jejich struktury, funkcí, míry relevance tvrzení i užívaných jazykových prostředků. Nacházíme tu rozpětí od zřetelně intelektuálního vyjadřování zahrnujícího i vědeckou terminologii (*nondiegetická hudba*) k širokému uplatňování expresivních výrazů včetně vulgarismů (*typický americký vidlákov; na dokumenty dost seru*) a také k preferenci nespisovnosti, zejména tvarů obecné češtiny:

(35) *plnej černýho [...] či ironickýho humoru, suchejch hlášek [...]. O zábavu se staraj osvědčení herci.*

Navíc heterogenost proniká též do výstavby jednotlivých textů, často se v nich propojují rozmanitá hlediska i stylově rozporné formulace:

(36) *Brooklynn si je svým geniálně bezprostředním hereckým výkonem maže na chleba!*

Uveďme alespoň několik příkladů zmíněné různorodosti a rozmanitosti:

Jedna z recenzí podepsaných přezdívkou *Matty* může reprezentovat texty, které vyzdvihují odbornou zasvěcenost svého autora, avšak přitom se nevzdávají osobní perspektivy. Důraz je kladen hlavně na interpretaci probíraného filmu. Autor upozorňuje na jeho *důmyslnou vyprávěcí strukturu* a volí výrazy jako *fikční světy, absurdní, explicitně, iritovat, infantilní*. Na druhé straně se nevyhýbá prezentaci vlastního diváckého prožitku, subjektivních preferencí a hodnotících postřehů nebo motivačnímu zaměření na potenciální diváky:

(37) *vtipné, pravdivé a dojemné.*

(38) *mám V Bruggách opravdu rád.*

(39) *stylisticky [to] není kdovíjaký skvost.*

(40) *stavba příběhu to alespoň v mých očích bohatě vynahrazuje.*

(41) *Rozhodně nečekejte přímočarý příběh o bezchybné hrdince.*

Další skupina recenzí už nesměruje k odbornosti, ale propojuje jednodušší popisy a interpretace s koncentrací na emoce, jež sledování filmu u autora vyvolalo; často se též projevuje snaha přenést tyto emoce na čtenáře:

(42) *Nedýcháte a marně přemýšlíte, co se s nimi v dalších minutách asi tak stane. [...] místy [jsem] měl co dělat, abych neoněměl blahem.*

Konečně někdy se autor omezuje jen na krátký záznam vlastního emocionálního prožitku:

(43) *Vyšše dve hodiny som sa usmieval, občas sa smial, občas mal slzy na krajíčku. Čistá filmová radosť.*

Osobitou enklávu tvoří pokusy upoutat zájem čtenářů především neobvyklostí vyjadřování, okázalou stylizovaností textu. Tak recenze podepsané *verbal* místo výkladů o filmu spíše konstruují bizarní příběh o okolnostech spojených se zhlédnutím filmu nebo podávají psychiatrickou charakteristiku postavy a napadají ty, kdo mají na dílo jiný

názor. Recenze jsou zahlceny formulačními exhibicemi, jež strhávají pozornost samy na sebe. Kumulují se v nich slangové výrazy a vulgarismy, jazykové hříčky, neologismy a naproti tomu archaizace, hyperbolizace, neobvyklé metafory a přirovnání:

(44) *našemu [...] pičusovi tři čtvrtiny filmu prostě jen tak jebe, má halušky [halucinace] nebo čumí do zdi.*

(45) *Pokud [...] nejste zrovna jeden z těch olupených rozumbradických paniců s rychlou pravačkou a slovníkem cizích termitů v propoceném podpaždí, vřele doporučuji dílo analyzovat [...] s kapesníkem napuštěným ředidlem na nose.*

(46) *Uteklo to snad rychleji než pedofilní kněz před mravnostní policií [!].*

Dosavadní poznámky zdůrazňovaly diferencovanost recenzí, přesto však lze postihnout určitou převažující perspektivu v nazírání na filmy. Jak už bylo řečeno, recenze často staví na bezprostředním diváckém prožitku, který je zaznamenáván a někdy též reflektován. S tím souvisí tendence k uvádění jednoduchých polárních hodnocení na škále dobrý – špatný, zdařilý – nezdařilý:

(47) *Rylance vynikající, Osvícení boží.*

(48) *stále to je hloupé.*

(49) *krásně natočený film.*

(50) *všichni byli do jednoho fantastičtí.*

Celková povaha prožitku je pak determinována zejména napětím mezi radostí, zábavou či dojetím na jedné straně a nudou, případně dokonce utrpením na straně druhé:

(51) *tenhle film mně dal [...] velikou radost.*

(52) *Ale toto ma proste bavilo.*

(53) *Ovšem pouze za předpokladu, že u filmu raději usínáte, než byste se bavili.*

(54) *strašně čistá a krystalicky zábavná jízda.*

(55) *Fakt zábavnej film, ktorej uteče jako voda.*

(56) *mě to párkrát došlo a v závěru jsem [...] dokonce uřinil slzu.*

(57) *hlavně nekončící nuda.*

(58) *Niekoho to možno baviť bude, no pre mňa to bolo utrpenie.*

Někdy k tomu ještě přistupuje reflektování frustrace z nesplněného očekávání:

(59) *Každý, kto bude čakať aspoň pár akčných scén, bude kruto sklamaný.*

(60) *aj ma trochu mrzí, že som nedostal to, na čo sa pri podobných filmoch teším.*

Báží pro uváděné názory a úvahy přitom často je manifestovaná citová vazba na svět filmu i na jednotlivé filmy a skupiny filmů:

(61) *zažíval jsem [...] opět tu fanouškovskou fascinaci filmem.*

(62) *Filmy o pomste mám mimoriadne rád.*

(63) *tímhle se nechám krmit vždycky rád.*

Charakteristické ale je, že se opakovaně setkáváme také s odkazy k empirickému světu, k reálným či předpokládaným zkušenostem autora nebo čtenářů; ty se pak stávají referenčním bodem pro postihování kvalit a účinků filmů:

(64) *Pripomenul mi viacerých chlapov, s ktorými som sa stretol [...]. Boli to dobrí, nenápadní, statoční a múdri muži.*

(65) *Takovej ten film, při jehož sledování si připomenete [...], jak super rodiče vlastně máte.*

(66) *jeste si na ty stredoskolska leta bohuzel vzpomínam.*

5 Závěr

Na základě sledování a rozboru vybraných filmových recenzí uveřejněných na internetu (a také jejich komparace s recenzemi týchž filmů v tištěných časopisech a novinách,

jež tu z prostorových důvodů nemohla být představena) můžeme souhrnně poukázat alespoň na některé tendence, které internetové recenze charakterizují:

Relativně slabá – zejména ve srovnání s recenzemi časopiseckými – je pozice interpretační a argumentační složky textů. Zřetelně se prosazuje hodnocení, jež je přitom často založeno na jednoduchých opozicích (zábavné – nudné, emočně strhující – nechávající chladným apod.) a váže se na subjektivní divácký zážitek autora recenze. Ve spojitosti s tím se ve výstavbě recenzí uplatňují emocionálnost a bezprostřednost jako podstatné kvality. Autoři často dávají přednost kolokviálním a expresivním jazykovým prostředkům. Prezentace emocionálně podložených postojů a důraz na způsob zacházení s jazykem vedou k tomu, že v recenzích mnohdy dominuje budování a posilování *image* autora; paradoxně je přitom pro internet příznačné zastírání osobní identity, publikování pod přezdívkami. Spolu se zvýrazněním autorského subjektu se v internetových recenzích prosazuje důraz na subjekt recipientský a na konstrukci vzájemného kontaktu v rámci textu (signalizuje to hojný výskyt první a druhé slovesné osoby). Značný prostor získává nejen motivace čtenářů ke zhlédnutí/nezhlédnutí filmu, ale také funkce upoutávací a zábavní.

Literatura

MALÁ, Jiřina. 2010. Možnosti stylistické analýzy publicistických textových druhů věnovaných světu filmu z hlediska kulturní a jazykové integrace. In: Marie Krčmová a kol. *Integrace v jazycích – jazyky v integraci*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 135-151.

MALÁ, Jiřina. 2016. *Texte über Filme. Stilanalysen anhand von Filmrezensionen und filmbezogenen Texten*. Brno : Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016.

STEGERT, Gernot. 1993. *Filme rezensieren in Presse, Radio und Fernsehen*. München : TR-Verlagsunion, 1993.

STEGERT, Gernot. 2001. Kommunikative Funktionen der Zeitungsrezension. In: *Medienwissenschaft. Ein Handbuch zur Entwicklung der Medien und Kommunikationsformen. 2. Teilband*. Hrsg. Joachim-Felix Leonhard et al. Berlin – New York : Walter de Gruyter, 2001, s. 1725-1729.

WIKIPEDIE. 2018 [online]. *Česko-Slovenská filmová databáze*. Dostupné na: https://cs.wikipedia.org/wiki/Česko-Slovenská_filmová_databáze.

Příspěvek vznikl v rámci projektu č. 18-08651S (*Míšení žánrů, stylů a diskurzů v současné české veřejné komunikaci*), podporovaného Grantovou agenturou České republiky.

Prof. PhDr. Petr MAREŠ, CSc.
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
nám. Jana Palacha 2
116 38 PRAHA 1
ČESKÁ REPUBLIKA
E-mail: petr.mares@ff.cuni.cz